

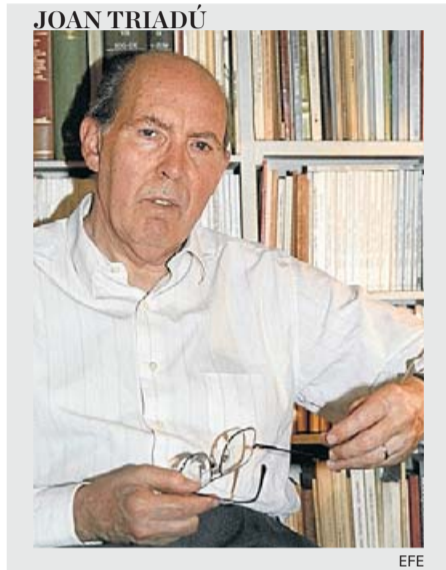
**HE LLEGIT
NO SÉ ON**

**EVA
PIQUER**

**“He perdut amistats
per ser sincer”**

Aquest 2021 celebrem el centenari d'una figura fonamental del segle XX català: el pedagog, crític literari i activista Joan Triadú

JOAN TRIADÚ

EFE

**“¿Algú s'imagina una
Rodoreda intentant dir
tot allò en castellà?”**

“En els primers deu anys del franquisme, posar-se a escriure en castellà era rebaixar-se. Crec que el bilingüisme és nociu. Això ho vaig escriure sobre Josep Pla: el bilingüisme és una manera d'escriure malament dos idiomes. Molta gent m'ho va retreure, però resulta que el mateix Pla va admetre que hi estava d'acord. Ja costa molt d'escriure bé la pròpia llengua. ¿Algú s'imagina una Mercè Rodoreda intentant dir tot allò en castellà? És impossible. Només ho podria escriure un autor castellà tan bo com ella. La llengua pròpia és la base, i la prova és com s'hi arrapen fins i tot els països que sembla que la tenen tan segura, com França o Itàlia: tan bon punt surt en un racó una altra llengua, ja esclata l'alarma. I es comprèn, perquè la llengua forma la unitat de la nació. Diguin el que vulguin, és així”.

Ben contundent es mostrava el mestre Joan Triadú, que va professar una fidelitat absoluta a la llengua catalana. M'ho deia a casa seva poc després d'haver publicat *Memòries d'un segle d'or* (Proa, 2008). La dedicatòria que m'hi va escriure em fa estremir, llegida avui, no tant per la lletra tremolosa com perquè em regala respecte i amistat “des d'una altra època”. La seva època va ser un segle XX que ell preferia mirar-se amb ulls optimistes. Aquest 2021 se celebra l'Any Triadú amb motiu del centenari del naixement del pedagog i crític. I, amb permís de la pandèmia, hauriem d'intentar estar a l'altura del seu llegat. “Se'ns gira un munt de feina”, assenyala amb raó

el comissari de l'Any, Joan Josep Isern. Repasso dues converses a fons que vaig mantenir (quin privilegi, aquesta feina meva) amb l'admirat Joan Triadú. La primera es remunta al gener del 2002 i es va publicar al diari *Avui*; la segona és del desembre del 2008 i es va publicar en anglès a la revista *Catalan International View*. En subratllo coses que pensava aquest home savi sobre la literatura i la crítica literària.

**“La crítica ha de prevenir
les ingenuïtats dels que
es llancen a escriure”**

“La feina de crític literari i la de professor de literatura se'm van ajuntar molt, perquè la crítica sempre l'he fet potser excessivament pedagògica, i a classe també he mirat d'acostar els autors als

alumnes, fent una pedagogia literària”. “La crítica ha de prevenir les ingenuïtats dels que es llancen a escriure. La gent es posa a escriure sense haver llegit. No es pot tornar a començar de zero; si una cosa ja està dita no es pot tornar a dir, perquè ni es dirà tan bé ni serà el moment de dir-la. La crítica pot fer el servei d'evitar aquestes pèrdues de temps. No hi ha més pèrdua de temps que una obra dolenta. La gent que em porta textos em demana que sigui sincer, però quan ho soc se m'enfaden. He arribat a perdre amistats per ser sincer”.

“Més val no dir res que rebentar una obra. Però si l'autor et demana el teu parer, li has de dir el que realment en penses. Hi ha qui rebenta una obra per fer-se llegir, per provocar un escàndol. La crítica literària pot fer molt mal”.

“Potser sí que un crític literari és un escriptor frustrat. Jo vaig començar fent poesia, però en Carles Riba va ser molt sincer amb mi, em va dir que ho trobava tou, fluix, i jo vaig dir: és veritat, plego. De poesia no n'he fet més. Tampoc em veia interessat per fer novel·la, i així vaig anar a parar a la crítica i a la prosa narrativa. El crític ha de ser en primer lloc autocrític, i això li impedeix fer la seva obra amb tranquil·litat”.

“Mai no està tot escrit, per més que el nombre de situacions dramàtiques sigui limitat. No crec que s'acabi la literatura, perquè els problemes humans i les situacions hi seran sempre. L'amor, la mort, Déu... són temes inesgotables. I porten l'escriptor a adoptar una o altra forma literària, perquè necessita deixar dit allò. És escriptor aquell que necessita escriure. Si ho fa per força, malament. Només haurien de dedicar-se a escriure els qui no poden estar-se'n”. ♦♦

**MINÚCIES
JORDI LLOVET**

**El prestigi
del ‘Tirant’**

Friedrich Melchior, baró Von Grimm (1723-1807), va ser un home de lletres alemany de parla francesa, crític d'art, diplomàtic i col·laborador de l'*Encyclopédie* –hi va escriure un article, “*Poème lyrique*”, molt influent–, també redactor de llibrets d'òpera –com la de Gluck, *Ranieri de Calzabigi*– i redactor d'una publicació poc freqüentada entre nosaltres però decisiva per entendre els tripijocs, secrets i circumstàncies de l'activitat dels *philosophes*: *Correspondance littéraire, philosophique et critique*, que es va publicar entre 1750 i 1790.

Publicar? En efecte, Grimm –que era ric i es podia permetre aquesta distracció i aquest dispendi– no va fer estampar els seus escrits en forma de llibre –ara sí que es troben, reunits–, però va buscar una llarga sèrie de subscriptors de les cases reials i de la classe aristocràtica, per molt lluny que es trobessin de París, per donar-los a conèixer les novetats en el camp del teatre, la literatura, la música i les arts de la França del seu temps, amb tant de prestigi; i el que els enviava eren còpies manuscrites –com a l'Edat Mitjana!– d'aquestes elucubracions.

Entre els subscriptors s'hi comptaven la princesa Louise Dorothea de Saxe-Meiningen, la Landgravine Caroline Louise de Hesse, Louisa Ulrika de Prússia, Caterina II de Rússia, Leopold II, Gustau III de Suècia, els grans ducs de Baden i de Saxe-Weimar-Eisenach, i Frederic el Gran, entre una sèrie no gaire llarga.

Grimm tenia una colla de copistes a casa seva, que feien, com hem dit, còpies a mà dels seus escrits, i les enviava als subscriptors tot demanant-los de no fer-ne més exemplars, perquè l'autor, o altres autors que van oferir primícies seves en aquesta rara publicació, no fos perseguit per la justícia a França, costum molt habitual fins al final de l'Antic Règim, sofert per Diderot, Voltaire i Rousseau entre una multitud.

Tenia un caràcter sorrut i reganyós, i per aquesta raó els seus amics *philosophes* van acabar anomenant-lo “Tirant el Blanc”. El motiu li esqueia perquè tenia el cabell blanc des de jove; i, quant a “Tirant”, els col·legues de Grimm van assimilar-lo a la paraula *tirà*, en francès *tyran*. Això demostra el gran prestigi que va tenir la novel·la valenciana del segle XV, possiblement per ella mateixa (en francès, l'any 1737) i per l'elogi que en va fer Cervantes al capítol I.6 del seu *Quixot*. *Habent sua fata libelli*. ♦♦

FRANCESC ARTIGAU

AIXÒ NO CAL DIR-HO

Cançons llargues per a gent de cabells llargs

**JAVIER
PÉREZ
ANDÚJAR**

Amb la mateixa emoció que vaig anar pel carrer amb un llibre a la mà, també hi havia caminat portant un disc. La fam de menjar de la meua família l'havia heretat jo com a fam de cultura. Encara que quan es tractava de Tolkien o de rock, se'n deia contracultura. Però la contracultura no existeix, ja que el que no és cultura és incultura.

Als anys 70, el grup anglès Camel s'havia inspirat en *El senyor dels anells* per escriure una cançó que surt al seu segon disc. També en aquells dies, en aquelles illes Britàniques, Rick Wakeman va compondre el seu primer disc en solitari, *The six wives of Henry VIII*, després de llegir un llibre sobre aquest dèspota del poliamor. Era la gent del rock progressiu, que amb la flauta i el Mellotron van aplegar l'Edat Mitjana i el cosmos. Feien una música malenconiosa i pu-

nyent. Per al següent disc, els membres de Camel van repassar els seus llibres favorits, i així el teclista Peter Bardens va suggerir dedicar-lo sencer a *Siddharta* o a *El llop estepari*, tots dos de Hermann Hesse; però va ser escollida la proposta del baixista, Doug Ferguson: un relat de Paul Gallico que es diu *The snow goose* (traduït al castellà com *La gansa blanca* per Lídia Bayona Mons, i editat per Obelisco l'any 2007, amb il·lustracions d'Angela Barrett). Aquest disc és dels més aclamats de la banda, es diu *Music inspired by The snow goose* i va aparèixer l'any 1975.

El relat, però, havia sortit l'any 1941, en plena Segona Guerra Mundial. El protagonista (encara que tot el simbolisme se l'emporti l'oca blanca del tí-

tol) és un geperut solitari que viu en un far, i que mor heroicament durant l'evacuació de Dunkerque. Té 27 anys, com Ferguson quan va enregistrar el disc. Escoltant-lo, podem sentir les maresmes d'Essex, l'oca caminant coixa i les anades i tornades de la barca salvant els soldats de Dunkerque. El conte i el disc són plens d'idealisme. Potser tot l'idealisme d'aquesta generació de hippies, de progrés de cabells llargs i de cançons llargues, és fill de les histò-

ries d'abnegació i generositat que de petits sentien als seus pares quan parlaven de la guerra. John Lennon va néixer sota un bombardeig. Eren sempre relats ben tristos. Aquella generació va arrossegar la ferida més antiga del món. I amb ella va plasmar la seva cultura. El rock. ♦♦